

## НАМЕРЕНО И ИЗГУБЕНО

Всички, обикнали поезията и поета Вапцаров, ще приемат доброволното предаване нееднозначно, ще търсят какви ли не обяснения за случилото се.

Искам да ги облекча, като дам още един пример за доброволно предаване, и то от друг къде-къде по-голям революционер от Вапцаров – Антон Иванов.

Арестуван по-късно – на 26.IV., – той е извършил и по-късно същото.

Разликата е може би само в това, че в случая с Вапцаров в архива е запазен само преписът (машинописен) от протокола, а при Антон Иванов – и преписът, и оригиналът.

Но пък отсъствието на оригинала от протокола при Вапцаров (къде ли е потурчен?) е "компенсирано" с оригинала на Вапцаровия шифър и листа с двете снимки на лицата, на които е трябвало да се издаде фалшива лична карта. Тези два "документа" донамираат "изгубеното".

А запазеното от Антон Иванов е следното:

*Препис.*

### КОНСТАТИВЕН ПРОТОКОЛ

*Днес, 19 май 1942 г., ст. София, подписаният БОНЧО ТОДОРОВ МЕХАНДОВ, разузнавач от Дирекцията на полицията в присъствието на ГЕНО ХРИСТОВ БАЛАБАНОВ, жив. София, ул. "Лавеле" № 28, МЕТОДИ СТАНЧЕВ ШИШКОВ, жив. София, ул. "Ц. Борис" № 218, съставих настоящия констативен протокол за следното:*

*По повод дадените писмени показания от задържания в ареста на Дирекцията АНТОН ИВАНОВ КОЗИНАРОВ, който в показанията си описва по какъв начин е правил срещи с ТРАЙЧО КОСТОВ ДЖУНЕВ на ул. "Патерица" № 12. За установяване на горното твърдение заведохме АНТОН ИВАНОВ КОЗИНАРОВ в квартирата му на ул. "Ц. Асен" № 56, за да посочи точно по кои улици и места е минавал, за да отиде на определените срещи. Антон Ив. Козинаров тръгна по ул. "Ц. Асен" към ул. "П. Евтимий", по ул. "П. Евтимий" към бул. "Фердинанд", на пресечката ул. "Граф Игнатиев" тръгна по нея, зави по бул. "Мусолини", продължи по бул. "Адолф Хитлер", стигна на моста на ул. "Ц. Елеонора", тръгна по "Ц. Елеонора" към гара Подуене и на прелеза ж.п. линия (околовръстната) тръгна покрай линията ул. "Ив. Евстатиев Гешев", покрай централа "Гранатонид" и от там по ул. "Мара Гидик" излезна на ул. "Велчо*

№ 7.

## Комитетският Протокол.

Днес 19 май 1942 година г-н. Софий, подписане, Бонго Потоуровъ Мезендовъ, разужна-  
 вавъ оуб. дирекция на Панафията въ пришеявилни  
 на Ано: Крешковъ Балабановъ: грив. Софий,  
 ул. Либеле № 28. Мнози станахъ Шинковъ члв. Софий  
 ул. Царъ Борисъ 218. Високококо, коетодичия коетодичия  
 протоколъ за вѣдомостъ: по-потоко, дадениятъ писмени,  
 по-ко-ко-ко, оуб. за-ко-ко-ко, въ архива на дирекцията  
 Антоновъ Ивановъ Козинаровъ, коието въ по-ко-ко, андича  
 се отива по-ко-ко, коетодичия е-правенъ ерѣци въ  
 тѣхъ Кочковъ Дечковъ на ул. Материча № 12,  
 за метановѣвѣ на протоколъ тѣхъ роденъ, за вѣдомостъ  
 Антоновъ Ив. Козинаровъ въ кварталата му на  
 ул. Царъ Асенъ № 5 за да тѣхъ тѣхъ по-ко-ко  
 кои ул. и тѣхъ е Ивановъ за да тѣхъ  
 на отпаденитѣ ерѣци. Антоновъ Ив. Козинаровъ,  
 тѣхъ по ул. Ц. Асенъ: коетодичия ул. Мисъ. Вѣтшии,  
 по ул. Мисъ. Вѣтшии коетодичия бу. Сфердинандъ, на  
 тѣхъ ул. Ив. Кочковъ, тѣхъ по-ко-ко, зави  
 по бу. Мезендовъ, прочутиятъ бу. Адолфъ Шинковъ  
 Шинковъ на Мисъ на ул. Ц. Клеона, тѣхъ по бу.  
 ул. Клеона: коетодичия тѣхъ тѣхъ на ул. Ц. К.  
 Мисъ (Сколовѣрната) тѣхъ тѣхъ ул. Ив.  
 бу. Генералъ по-ко-ко, Централъ Францисковъ и оуб.  
 тѣхъ по ул. Мисъ Мисъ: тѣхъ на ул. Вѣто  
 Атанасовъ и тѣхъ по-ко-ко, члв. тѣхъ тѣхъ

Кайма на крилото на Кайма Христово, в средата на  
 отворен вратата и влизаме в спалнята, ед-  
 ния се вкочил от двете врати, карнизът имаше  
 два входа. Антонъ ив. Козикаров търсела пръ-  
 кова в спалнята минахме през едната стая  
 и влизаме на една, Антонъ малко и ни заведе  
 в другата стая, която служела за спалня и има  
 два железни табелки вратата едина до врата, които  
 излизат, Кайма едно цело, една кошметка и  
 в една една писменица мога. Антонъ иванов  
 Козикаров заведе, че в тази квартира е травил  
 партийни работници с Трайчо Косинов. Вручен  
 Кайма Косинов на Централния Комитет на Работ-  
 ническата Организация. Кайма така заведе, че  
 спалнята, която е имала, при пощукване на вратата  
 тя от двете врати му е отворена Трайчо Косинов  
 тоя и видя входа на вратата вратата е двете в-  
 ступи, през едната стая заведе двете дру-  
 гата стая, която служела за спалня на Кайма  
 и там се вкочил на разговор. Трябва също  
 така намираме се писменица мога на  
 която се е взела. Заведе Кайма, така, че  
 при разговорите му с Трайчо Косинов  
 не е имало вкочил друге никой

Намиращия протокол се съставил на самото място  
 в присъствието на придружаващите на място  
 Присъства: Обществеността на място и кощета: Авт. Косинов  
 Придружаващи: 1. Тодиналов  
 Съставил: на протокола  
 М. М. М. М. 2. М. М. М. М.

Атанасов" и тръгна по нея към ул. "Патерица" самото начало. Тръгна по ул. "Патерица" и като стигна на дом № 12, посочи една едноетажна къща с ограда от желязна мрежа, влезе в двора и се отправи от задния вход. Там посочи едни подвижни дървени стълби, по които се изкачи на площадката, и заяви, че от тази врата влиза и почука на нея и излезна хазяйката на къщата КАТЯ ХРИСТОВА ПЕТРОВА, която отвори вратата и влязохме в жилището. Същото се състои от две стаи, коридор, антре с 2 входа. АНТОН ИВ. КОЗИНАРОВ тръгна пред нас в жилището, минахме през една стая и излязохме на едно антре малко и ни заведе в другата стая, която служи за спалня, има два железни таблени кревата един до друг, които изглеждат като едно цяло, една кушетка и в ъгъла една писалищна маса. АНТОН ИВАНОВ КОЗИНАРОВ заяви, че в тази квартира е правил партийни срещи с ТРАЙЧО КОСТОВ ДЖУНЕВ като членове на Централния комитет на Работническата партия. Също така заяви, че при срещите, които е имал при почукване на посочената от него врата, му е отварял ТРАЙЧО КОСТОВ и от входа на задната врата го е превеждал през едната стая, завеждал го в другата стая, която служи за спалня на хазяите и там са оставали на разговор. Посочи също така намиращата се писалищна маса, до която са сядали. Заяви също така, че при разговорите му с ТРАЙЧО КОСТОВ не е присъствувал друг никой.

Настоящият протокол се състави на самото място в присъствието на придружаващите ни лица.

Посочващ обстановката на пътя и къщата:

/п/ А. Ив. Козинаров

ПРИДРУЖАВАЩИ:

1. /п/ Г. Балабанов

2. /п/ М. Шишков

Съставител на протокола: /п/ Б. Механдов

След 9. IX. от цялата група на подсъдимите по това дело Антон Иванов бе представян като герой на героите.

От констативния протокол (а така е и от дознанието) се вижда тъкмо обратното.

Една лъжа, повторена хиляда пъти, ставала истина.

Какво ли пък става с една истина, казана за пръв път и чута-прочетена от хиляда души?

23. XII. 1992 г.

## ЗА КАКВО?

Не мога, както свраката от разказите на Радичков, да повтарям: – К'во става тук? Все пак не сме в следдеветосептемврийска суматоха. Да питаш какво става е равнозначно на сеирджилък, удобно избрана дистанция – малко да разбереш, много да вдигаш врява. Всичко ще мине-замине и с ново "К'во става тук" ще прелетиш до следващата суматоха. Пък и станалото не е суматоха, а най-малкото опит за смут – противодържавен, в който наред с изпечените революционери се е намесил – по различни причини – и един аджамия.

Кои са причините, как е стигнал дотук, за какво е било всичко?

На тези въпроси трябва да си отговорим, преди да ни стане ясно защо Вапцаров е влетял и с двата крака в капана, от който няма измъкване. Щем не щем, неволно сме в положението на Албина от последния разказ на Лев Толстой "За какво?". Нейното питане е пигане и на самия Толстой – консерватор и богоборец едновременно, който в последните години на живота си задава към себе си и обществото този страшен въпрос. Това е въпрос и към всички революционери, към всички революции не толкова, за да ги отрече, колкото да потърси смисъла в безсмислието на човешките усилия да се променя светът при наличието на непроменими дефекти в човешката природа. Толстой, проповедникът и застъпникът на Христовата максима "ударят ли те от едната страна – подложи и другата", много добре е знаел, че Христос не е една постоянна, застинала величина, а стремлението към него; Христос е в пътя да станеш Христос, в търсенето, а не в постигането. Постигането е изненада и за онзи, който иска да го постигне, внезапно чудо, от което дори искаш да избягаш с "Отче мой, ако е възможно, нека ме отмине тази чаша".

Всички ние, току-що излезли топли-топли от пещта на комунизма, сме основателно подозрителни и мнителни и при най-малкия намек за комунизъм. Закономерно е да грешим в преценките си. Дори сме

осъдени да сгрешим, да бъдем пристрастни. Във всичко това има и един мазохистичен комплекс – самоотмъщение: как сме могли толкова да се поддадем на лъжата. И отмъщавайки на себе си, неволно отмъщаваме и на останалите, сред които има и по-малко виновни – макар да съм убеден, че няма честен комунист, ако човек съзнателно е приел тази идеология. И най-благородният, станал и полвластен тъкмо поради благородството си – е бил принуден да върви срещу себе си, срещу собствените си принципи. Априори си забъркан в методите ѝ на действие, които винаги са били насилие и конспирация, личността е обезличавана, без дори да се усети. Изкусителите, заталяли до гуша в престъпления, са имали само един начин за "пречистване": като забъркат и наопият и останалите. Разпределен и върху тях – товарът на греха е "олеквал", а нарамиш ли го – вече си обвързан и подчинен навъски.

Светът наистина е стар, наистина "така било е и ще бъде". Той навярно не се движи по людмилуживковската възходяща спирала, а се върти в кръг, тъпче на едно място. И все пак дори да е така, докато ние лагерувахме в затвора на социализма, хората на Запад си отвориха дотолкова очите, че да създадат сигурни лостове за регулиране на експлоатацията (във всякакъв смисъл), та да има място под слънцето на социалната осигуреност и за ония, които не ги бива за нищо. Идеален модел, разбира се, няма, но оптимален – има. Колкото и да се движим в кръг, не допускам да стигнем до онзи миг, който бе утешителен балсам за много комунисти след 10.XI: "Един ден пак ще се намерят десетина души, които ще се съберат на Бузлуджа и ще създадат социалистическа партия." Събираха ги на Бузлуджа, но с автобуси и не десетина, а хиляди души около пламъка на една фалирала идея, не толкова да ближат раните си, колкото да прикрият с късния си ентузиазъм престъпленията на водачите си. Те дори не осъзнаваха, че са използвани, вярваха си, че са спонтанни.

Така че ако още вярват: измамени са. За пореден – и не последен път. Няма модерна, напредничава държава, в която основният temel да не е социалната политика. Та цима опитът не е научил политици, икономисти, индустриалци и какви да е собственици, че без този спасителен пояс всички отиват на кино в стихийния бунт на гладните маси!

Но връщайки се към Вапцаров, ние се връщаме и при социалното несъвършенство на тогавашния свят – началото на века, когато обществата не са имали опита и познанието от края му. Длъжни сме просто да го направим и по подобие на Гьоте да потърсим Вапцаровата "поезия и истина", да влезем в неговата координатна система и преди да съдим за историята, която е само едно следствие, да изясним

причините. "Историята почива най-вече на закономерното размножение на човешкия род. Най-важните световни събития трябва да се проследяват до семейните тайни"... – Гьоте. Така че – не можем да минем без изобретението на XIX век – биографичния метод.

Колкото и да е "табу", трябва да надникнем във Вапцаровото семейство, в самата му "светая светих". И не само в него – баща, майка, братя, сестра, но и в семейството на самия Никола Вапцаров; да го видим като гражданска и социална единица, като личност и поет: характер, морал, душевност, оценка от съвременниците; дори като физическа и природна даденост. Не си ли отговорим на тези въпроси – напразни ще са всички останали усилия да си обясним за какво все пак този човек е заложил живота си на карта, как е стигнал до своята голгота, защо не всякога е успявал подобно на Матросов да затули амбразура и кого е спасявал, когато в края на краищата се е хвърлил да прикрие със себе си куршумния, прерязващ огън на немлъкващата картечница от бункера на времето. В края на краищата, ако не е предопределено, то поне нищо в главните прояви на личността не е случайно.

"Човек – пише Гьоте – може да се насочва към каквото си ще, може да предприема каквото и да било, но все пак винаги ще се върне отново на оня път, който му е предначертала природата."

В нейното лоно трябва да се върнем и ние, при "оня път". А да надникнеш във Вапцаровото семейство е нелека задача. Дори най-близките избягват да говорят за него. Любомир Везюв: "Зная някои неща, но не мога да ви кажа нищо за тези отношения сега... А и не бива"...

Не бива... но бива. Щом най-близките, роднините премълчават, колко по-невъзможно е да кажем "нещо" ние, които разполагаме само с фактчета – неоченими детайли, по които трябва да реставрираме психограмата на семейното огнище, ако и то да е архитектурно запазено и до днес.

4.X.1992 г.

## ИМАЛ МАЙКА СИНЪТ...

*Бог е любов...*

Сърцата на синовете<sup>1</sup> винаги са били превземани по-лесно от майките, отколкото от бащите. А колко е по-лесно това, ако синът е чувствителен. Негов душеприказчик, поне докато си създаде свое